

ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ АСПЕКТІВ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Розглянуто та систематизовано теоретичні аспекти визначення економічної сутності поняття безпеки як певної характеристики системи. Визначено місце фінансової безпеки як складової економічної безпеки підприємства.

Аннотация. Рассмотрены и систематизированы теоретические аспекты определения экономической сущности понятия безопасности как определенной характеристики системы. Определено место финансовой безопасности как составляющей экономической безопасности предприятия.

Annotation. The theoretical aspects of the economic substance of the concept of security as a certain characteristic of a system were considered and systematized. The place of financial security as a component of economic security was identified.

Ключові слова: небезпека, загроза, безпека, фінансова безпека підприємства.

Розвиток будь-якого підприємства, що успішно функціонує в умовах ринкової економіки, розглядається як постійний процес його взаємодії із зовнішнім середовищем. Саме тому все більшої актуальності набуває проблема захисту інтересів суб'єкта господарювання від негативного впливу загроз, що походять від контрагентів його економічних відносин. У таких умовах є доцільним і необхідним формування надійної системи захисту і, перш за все, фінансових інтересів підприємства, функції якої має виконувати система його фінансової безпеки.

Донедавна фінансова безпека розглядалась дослідниками як складова економічної безпеки держави або підприємства. Широке коло питань щодо економічної безпеки і методів їх вирішення висвітлюється у працях вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів, а саме: Ареф'євої О. В., Бородіна О. О., Гейця В. М., Євдокімова Ф. І., Жаліпа Я. А., Дацків Р. М., Куркіна М. В., Олейнікова Є. А. Вивченню фінансової безпеки підприємства як самостійної системи приділяють увагу такі вчені, як: Барановський О. І., Бланк І. О., К. Горячева, Загорельська Т. Ю., Кизим М. О., Клебанова Т. С. та ін.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування підходів до визначення категорії "фінансова безпека підприємства".

Безпека як певна характеристика системи (або її складових) із точки зору її здатності (спроможності) до самозбереження та розвитку в умовах загроз розглядається у роботах видатних науковців [1 – 6].

Безпеку можна тлумачити як систему заходів, яка спрямована на забезпечення протистояння існуючим та можливим загрозам і небезпекам. Таку точку зору висвітлено у публікаціях Половян А. В., В. Тамбовцева, Зеленкова М. Ю., Шемшумченка Ю. С., де сутність безпеки відображається через систему заходів, що забезпечує стійке функціонування і розвиток суб'єкта.

У своїх роботах Дацків Р. М. визначає безпеку як задоволення таких потреб, як існування, цілісність, незалежність, спокій та розвиток, тобто передбачає сукупність певних дій, що сприяє підтриманню безпечного стану, який характеризується реалізацією зазначених потреб. Такого ж підходу додержуються такі науковці, як Зеленков М. Ю., Романович А. Л., Урсул А. Д. Слід зазначити, що таке тлумачення поєднує у собі такі сутнісні ознаки, як певний стан та система заходів або дій.

Варто зазначити, що наведені характеристики безпеки перекликаються з точкою зору Л. Коженювської, який пропонує розглядати безпеку в аспекті двох концепцій. Згідно з першою концепцією безпека – це така форма існування, яка забезпечує тривалість, стабілізацію, вдосконалення та розвиток, тобто це певний стан, що характеризується ознаками захищеності. Друга концепція визначає безпеку через загрози, що походять з оточення, хоча також можуть існувати в основі кожної організації та в течії інформації, котрі поєднують дану одиницю з середовищем. Отже, безпека сприймається як здатність до захисту та система заходів протидії.

Таким чином, говорячи про сутність визначення безпеки, слід зауважити, що кожна її характеристика не є самостійною та має розглядатися комплексно, оскільки безпечний стан може бути досягнуто тільки за умови реалізації певної сукупності дій, результатом яких буде формування здатності суб'єкта захищати свої інтереси.

Ураховуючи зазначене положення та всі наведені тлумачення понять "небезпека", "загроза", "безпека", можна зробити висновок, що підприємство або будь-який інший суб'єкт знаходиться у безпеці не стільки за умови відсутності загроз, скільки за умови спроможності протистояти їм.

Вивчаючи об'єкт дослідження у контексті реалізації та захисту фінансових інтересів, варто зауважити, що сьогодні у науковій літературі значну кількість публікацій присвячено фінансовій безпеці держави і значно менше розглядається рівень суб'єкта господарювання. Важливу роль у теоретичному дослідженні проблематики фінансової безпеки держави відіграють праці таких науковців, як: Барановський О. І., Гаскаров А. Р., Козаченко Г. В., Пастернак-Таранушенко Г. А. та ін.

Певні теоретичні та практичні питання, які пов'язані зі зазначеною проблемою, залишаються дискусійними і вимагають додаткового вивчення.

Так, на думку автора, не достатньо узгодженим є визначення сутності поняття "фінансова безпека підприємства". З огляду на це доцільно розглянути тлумачення цього поняття, які висвітлюються сучасною науковою думкою.

У Проекті Концепції фінансової безпеки України, фінансова безпека підприємницьких структур визначається як "складова економічної безпеки, яка характеризує стан захищеності їх життєво важливих (ключових) інтересів у фінансовій сфері від впливу широкого кола негативних чинників (загроз)". Також у Проекті зазначається, що мінімізація загроз та забезпечення інтересів фінансової безпеки України може бути здійснено на державному рівні.

Фінансова безпека підприємств у розумінні Д. Ваньковича – це відсутність фінансової небезпеки підприємства, а саме вдале управління оперативною, фінансовою та інвестиційною діяльністю. Таке визначення аналізованого поняття, на думку автора, не є оптимальним, оскільки враховує тільки стан відсутності внутрішніх загроз, а, отже, практично не зважає на можливість впливу загроз зовнішнього середовища.

Важко погодитися із тлумаченням Ярочкіна В. І., Бузанової Я. В., які зводять фінансову безпеку підприємства до сукупності робіт щодо забезпечення максимально високого рівня платоспроможності підприємства та ліквідності його обігових коштів.

Дещо схожими щодо трактування фінансової безпеки підприємства є погляди Горячової К. С. та Барановського О. І.

Так, Горячева К. С. під фінансовою безпекою підприємства розуміє такий фінансовий стан, який характеризується збалансованістю та якістю сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, що використовуються підприємством, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати достатніми обсягами фінансових ресурсів реалізацію його фінансових інтересів, завдань, місії та розвитку.

Барановський О. І. трактує фінансову безпеку як ступінь захищеності фінансових інтересів на всіх рівнях фінансових відносин або рівень забезпеченості підприємства фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення його потреб і виконання існуючих зобов'язань.

Відомий фінансист Бланк І. О. у тлумаченні аналізованого поняття ґрунтується на парадигмі системного підходу, інтегруючи поняття "економічна безпека підприємства" та "фінанси підприємства". Він зазначає, що фінансова безпека підприємства – це кількісно та якісно детермінований рівень його фінансового стану, що забезпечує стабільну захищеність його фінансових інтересів від реальних і потенційних внутрішніх та зовнішніх загроз.

Отже, наведені визначення характеризують фінансову безпеку, з одного боку, як стан захищеності певного суб'єкта від впливу загроз чи стан, за якого відсутні загрози, а з іншого – як складову економічної безпеки та елемент системи фінансових відносин. Слід зазначити, що протиріччя між цими визначеннями не існує, оскільки одні відображують сутність поняття "фінансова безпека", а інші – її структурну побудову.

Щодо сутності поняття, то, на думку автора, досить повним є тлумачення Бланка І. О., оскільки воно не тільки розкриває сутність безпеки як стану захищеності від загроз, а й відображає необхідність його оцінювання (рівень стану). Проте, слід зазначити, що таке оцінювання має враховувати всі зв'язки підприємства, а отже, і загрози, які виникають під час його функціонування як складової системи фінансових відносин. Отже, зважаючи на те, що фінансова безпека є складовою економічної, такі зв'язки охоплюють усі рівні економіки країни, а тому фінансова безпека держави, регіону залежить і забезпечується станом безпеки агентів системи фінансових відносин мікрорівня, а фінансова безпека суб'єктів господарювання – її станом на мезо- та макрорівні. Тобто суб'єкт господарювання має задовільний стан фінансової безпеки за умови, якщо його фінансові інтереси певною мірою узгоджено з інтересами суб'єктів зовнішнього середовища: споживачів, постачальників, конкурентів, інвесторів, держави, що забезпечує порівневу нейтралізацію джерел виникнення загроз. Крім того, як вже було зазначено, безпечний стан може бути досягнутий також завдяки стійкості підприємства до можливої або реальної небезпеки.

На думку автора, безпека підприємства як суб'єкта фінансових відносин – це комплексна характеристика його функціонування, сутність якої полягає у спроможності реалізовувати свої фінансові інтереси за умови постійного впливу реальних та потенційних загроз макро-, мезо- та внутрішнього середовища. А вже ступінь захищеності має визначатися через фінансову стійкість. Тобто цілком об'єктивно стверджувати, що сутність поняття "фінансова безпека" є більш широким, ніж поняття "фінансова стійкість", оскільки остання не передбачає визначення причин виникнення загроз реалізації фінансових інтересів, розроблення заходів щодо нейтралізації або попередження впливу загроз, а тільки відбиває через відповідність певним нормативам стійкість фінансової системи (стабільність та неохильність до ризику втрат) суб'єкта господарювання. Отже, на думку автора, під фінансовою безпекою підприємства слід розуміти комплексну характеристику функціонування суб'єкта господарювання, що відображає його потребу у захисті фінансових інтересів, яка існує об'єктивно за умови постійного впливу реальних і потенційних загроз макро-, мезо- та внутрішнього середовища, та викликає необхідність формування його спроможності реалізовувати свої інтереси в процесі взаємодії з контрагентами системи фінансових відносин.

Наук. керівн. Кузенко Т. Б.

Література: 1. Бланк І. А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И. А. Бланк. – К. : Эльга ; Ника-Центр, 2004. – 784 с. 2. Козаченко Г. В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення : монографія / Г. В. Козаченко, В. П. Пономарьов, О. М. Ляшенко. – К. : Лібра, 2003. – 280 с. 3. Горячева К. С. Механізм управління фінансовою безпекою підприємства : автореферат дис. ... канд. екон. наук: 08.06.01 / К. С. Горячева. – К. : Національна академія управління, 2006. – 17 с. 4. Палехин Р. С. Факторы финансовой устойчивости и безопасности предприятия : автореферат дис. ... канд. екон. наук: 08.00.10

/ Р. С. Палехин. – М., 2010. – 22 с. 5. Фещенко В. В. Проект Концепції фінансової безпеки України / В. В. Фещенко, О. І. Барановський // Фінансовий ринок України. – 2004. – № 7. – С. 40–78. 6. Фінансова безпека підприємств і банківських установ : монографія / за заг. ред. А. О. Спіфанова. – Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2009. – 295 с.

